

vagy „epikus“ nyelv) voltak kötve. Nem jelenti ez bizonyos mértékig már magában véve is a nyelvi szerepvállalást? Aki eposzt ír, nem játssza meg már pusztán a nyelvi eszközökkel a rapsodost? (Persze kézenfekvő lehetőség, hogy ez a szerepvállalás visszájára fordul vagy elveszti komolyságát, s akkor eljutunk a *Békaegérharc*-típusú paródiához.) Hasonló kérdés tehető fel, amikor az attikai tragédiában a kar — egy hagyományos szerep vállalása folytán — a dór dialektust használja, és így tovább.

(Budapest.)

Trencsényi-Waldapfel Imre.

FŐLSZÓLALÁS A KÖNYVKÖTÉSZET ÜGYÉBEN.

Mindig izgatottan és örömmel megyek a könyvkötőhöz átvenni az újkötésű könyvet. Olyan ez, mintha ajándékot kapna az ember. Szép köntösben régi ismerőst üdvözölhetsz... Nem tagátható, hogy van a fűzött könyvnek is *sui generis* bája, különösen a francia kiadványok adnak szép színfoltokat a könyvespolcokon. Sokszor kár is beköttezni őket, mert fehérségükön, sárgaságukon, közvetlen papír-tapintásukon jobban érzik az olvasóhoz való közelség, az enyhéngyűröttség bizalmassága, mint az ünneplés, díszruhában pompázó, féltett bőrkötéseken, amiknek aranyozását tán csodáljuk, ámde idegennek érezzük.

Multkor ezeket gondolva, éppen a könyvkötő felé hallagtam és már előre örültem a szép *colligatum*-nak, amit az otthagyt füzetekért cserébe kapok. A „*colligatum*“, vagyis egybekötése hasonló tárgyú vagy ugyanegy szerzőtől való műveknek: a szerényebb bibliofilek olcsó kincse. Praktikus, mert összegyűjti, ami együvé tartozik és a költségeket sokszor az ötdödére szállítja le. Nem a luxus-gyűjtő ideálja, de például a tizennyolcadik századi könyvtárak, a sok vékony röpirat idején, az apró nyomtatványok fénykorában, ezt a *colligatum*-rendszert alkalmazták... A pápai református kollégium könyvtárában, a pannonhalmi főapátság gyűjteményében, az egri főegyházmegyei bibliotékában rengeteg *colligatum* őrzi a multnak egybekívánczó emlékeit. Barbárság volt a század elején szétvagdosni a Nemzeti Múzeum *colligatum*ait, amelyek egy régi korszak könyvgondozó lelkét jellemezték. Gyakorlati szempontból is káros volt ez a gordiusi munka, mert a sok *libellum*, azaz röpirat most skatulyákba temetve, könyvhöz nem méltó raktári életet él és a túlbuzgó kutatók kezén helyel-közzel illegitim könyvrajongókhöz is kerül, vagy pláne antikváriumba jut, hogy drágán keresse új gazdáját.

Megérkezem a könyvkötőhöz. Budapest egyik legelső szaküzeme. Gyönyörűen dolgozik. A magyar könyvkötők kitűnő iparművészek és szolid mesteremberek. De a könyv lelkéhez, a könyvkultúrához nem mindig értenek. Három füzetet kaptam egy kötetben *Rákócziána* aranyozással: a Fejedelem *Vallomásait*, M a r k ó Árpád kis monografiáját a Magyar Szemle Kincsestárából és L a m p é r t h Géza történelmi színművét, a *Rodostó* című háromfelvonásos tákolmányt. Balsejtelmem beigazolódt:

a szép kötés mögött megcsonkított példányok szomorkodtak. Mindegyik füzetnek hiányzott a borítólapja. Hat levelet megsemmisített, elpusztított a könyvkötő-ipar molochja. Miért? Mi jogostja föl a könyvkötőt arra, hogy első mozdulata, mikor munkába veszi a könyvet, az legyen, hogy letépi a könyvek fedőlapját?

Megdézsmált engedélyem nélkül megcsonkított könyveim fedőlapjait beragasztják, odaenyvezik, belekalkulálják valami kemény táblába, csirizlemezzé aljasítják, szeletekre vagdossák, — hiszen tiszta haszon, mégha egy századfillér is darabja, mert sok kicsi papír sok könyvről leszakítva sokra megy! Amíg az enyém, addig el kell dojni. De mihelyt a könyvkötőé, már értékes hulladék.

Nem az egyének, a munkások felelősek ezért, hanem a szakma, a könyvkötészet közszelleme. Amíg a direktortól a művezetőn keresztül a munkáshoz jut a rendelés, a fedőlap-letéző ösztönök elvégezték barbár cselekedeteiket. A R á k ó c z i *Vallomásairól* például leszakították a Magyar Könyvtár barna fedőlapját. A füzet címlapja nem árulja el, hogy a Magyar Könyvtár sorozatában jelent meg. Ha ez az én csonkapéldányom egyedül marad az utókorra, senki sem fogja tudni, hogy a könyv milyen nagyobb kiadói vállalatba illeszkedett bele és minő szellemi rokonai vannak. A könyvkötő részéről bekebelezett fedőlapon rajta volt a füzet ára — kulturtörténeti dokumentum — és a sorozat többi számainak címe. A fedőlap bizonyos rajzot is mutat és tipográfiailag valamilyes ízlést, kortörténeti jelleget árul el: a könyvkötődét mindez nem érdekli, valamint az sem, hogy a *Rodostó* a Fővárosi Színház Műsorá-ban jelent meg és egy szecessziós dánával büszkélkedett a külsején.

Hiányzik a könyvből a Magyar Szemle Kincsestára-nak kék borítékja is. Persze a vastagabb papírt nehezebb bekötni. A laikus közönség azt hiszi, az ilyen boríték nem tartozik a könyvhöz. Ha nem tartozik hozzá, akkor miért hirdeti magát hosszú szöveggel a *Magyar Szemle* a boríték második lapján? Ha eldobható, akkor miért ismerteti a harmadik oldal S z e k f ú Gyula *Bethlen Gábor*-ját? És miért volna a negyedik lapon jegyzék a megjelent és előkészületben levő füzetekről? Gyakran a hirdetett munka meg sem születik. S z t r i p s z k y Hiador ilyen borítékok alapján állapította meg, hogy P á z m á n y n a k vannak eddig föl nem ismert vagy elveszett munkái. . .

Mit szólunk azokról a gyönyörű borítékokról, amiket külön megrajzol egy festőművész és amiken szimbólikusan vagy stílusban a könyv tartalma tükröződik? Mondjuk például a csontváz S z a b ó Dezső *Nincs menekvés* című regényének második kiadásán. Fáj a szívem, mikor kezembe veszem A d y kötetét, amiket még a tizes években kötettem be. Barbár kezek leszakították ezekről is a színes, rajzos fedőlapokat. Értéktelen a könyv így, mert nem teljes. Nem fogom sohasem látni, milyen volt az A d y-kötet! Muzeális értékek semmisülnek meg egy papíréhes üzem föl nem világosított munkásának kézmozdulatával.

Lehetne még sok fájó példát fölhozni. A fedőlap betűtípusa, színézése, papíryanaga maga is műtárgy és nemzeti védelemre tarthat igényt. Itt most csak néhány javaslatot vagyok bátor a kultúra legfőbb őrei, a könyvtárak vezetői, a bibliofil társaságok elé terjesztem. Remélem nem lesz a szavam a pusztá könyvkötő műhelyben elhangzó kiáltás.

1. Revidéáltassék a magyar könyvtárak anyaga és a hiányzó fedőlapok, amíg lehet, sürgősen pótoltsanak.

2. A tanonciskolában magaráztassék meg a jövőd munkás-nemzedéknek, hogy könyvet csonkítani egyenlő a műemlék rombolásával.

3. Az ipartestületek utasítsák a munkaadókat, hogy ebben a szeltemben járjanak el.

4. Az elemi iskolákban tanítsák meg a gyermekeket a könyvek szeretetére és megbecsülésére. Ha van fák és madarak napja, a könyvek is megérdemelnek egy megemlékező napot.

5. Hozassék a következő szankció: aki a rendelő külön kifejezett kívánsága nélkül, önhatamulag letépi a könyvek borítékait, kihágást követ el és mint a magyar könyv, a magyar illusztráció és a magyar rajzolóművészet ellensége, hirlapokban nyilvánosan megbélyegeztetik... A viágot pusztító háború negyedik évében hozunk törvényt a könyvek védelmére.

(Kolozsvár.)

Garázda Péter.

RAKÓCZI-EMLEKEK.

Nagy sirás vagyon itt közöttünk. — írta Mikes Kelemen 1735 április nyolcadikáról kelteve, amely napon, akkor éppen nagypéntek volt, a száműzöten bujdosó Fejedelem meghalt. Azóta 207 év telt el. A múlt század utolsó évtizedeinek sok tekintetben illuziókkal ragyogóvá festett Rákóczi-szemlélete, Thaly Kálmán kritikátlan Rákóczi-kultusza után a reális kutatások világánál a Fejedelem alakja mind nagyobb arányokban és emberibb mélységekből bontakozik ki előttünk. Szekfü Gyula munkái. Markó Árpád hadtörténeti tanulmányai, a Lukinich szerkesztette kétkötetes *Rákóczi-Emlékkönyv* részletkutatásai Rákóczi alakját nemcsak politikai, hanem szellemtörténeti szempontból is megvilágították: a nemzet hősi eszményképe, a hadvezér-fejedelem Rákóczi glóriája mellett a spirituális Fejedelem arculata világosodott meg és a politikai történelem Rákóczi bevonulhatott a magyar szellemiség történetébe.

A parlament előtt fölállított lovasszobor még a spanyol barokk ágaskodó díszparipáján mutatja be őt, történelmi páthossza! De Kassán. a Rákóczi-múzeumban, Mihalik Sándor igazgató vezetésével és Gerevich Tibor égisze alatt már készül Rákóczi szellemi heroizmusának, a Bujdosó remete-életének rekonstrukciója. Az asztalosmunkával foglalkozó, bútorokat, famennyezetet tervező Fejedelem — aki a tizen-nyolcadik század elejének szellemében az Ember kiépítését a bensőség és a fizikai munka irányában egyformán szorgalmazta — reánk hagyta rodostói életének egynéhány iparművészeti emlékét is. A Fejedelem dolgozószobája előttünk fog állani úgy, ahogyan Rákóczi írta benne valóságos, történetbölcseleti, önletrajzi műveit. A polcokra pedig a múzeum-